

Korespondencje

WAKACYJNE STUDIUM NAUKOWE O ZIEMI LUBUSKIEJ

Koncepcję zorganizowania Wakacyjnego Studium o Ziemi Lubuskiej wysunął prof. dr Michał Szczaniecki, który w roku 1958 uczestniczył w urzędzeniu podobnego kursu w Koszalinie. Szczęśliwą myśl podjął aktyw społeczny z Gorzowa, który opracował ramowy program, proponując zlokalizowanie kursu w tym mieście w miesiącach wakacyjnych. Jednym z gorliwszych szermierzy tego pomysłu był Henryk Przybylski, dyrektor Muzeum w Gorzowie. Wreszcie Zarząd Okręgu Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich w Zielonej Górze przejął inicjatywę w swoje ręce i wczesną wiosną przystąpił do niełatwych prac przygotowawczych. Wydaje się, że nie mogło być lepszego rozwiązania sprawy, jak to. Wzmagająca się prężność TRZZ na Ziemi Lubuskiej dawała gwarancję, że podjęta inicjatywa doczeka się pomyślnego urzeczywistnienia. Istotnie w dniach od 6—18 sierpnia r. 1959 w Sławie Śląskiej, bardzo atrakcyjnej miejscowości wczasowo-letniskowej, odbyło się I Wakacyjne Studium Naukowe o Ziemi Lubuskiej. Zajęcia zorganizowano w ten sposób, że kończyły się codziennie o godzinie 13,30, dzięki czemu uczestnicy mieli możliwość korzystania z uroków Sławy: plaży, kąpeli w rozległym jeziorze, rybołówstwa, przechadzek po lesie, czy przejażdżki kajakami.

TRZZ powierzyło kierownictwo naukowe kursu mgrowi Władysławowi Korczowi, a administracyjne — Czesławowi Walczakowi i Markowi Kopniewskiemu. Wszyscy oni starali się należycie wywiązać z nałożonych na nich zadań i dzięki temu kurs przebiegał na ogół pomyślnie. A niemało trzeba było włożyć energii, by pokonać trudności, które szczególnie piętrzyły się w pierwszych dniach pracy. W ankiecie uczestnicy wyrażali jedynie pewne zastrzeżenia pod adresem stołówki, która istotnie nie wykazywała większej sprawności, oraz narzekali na warunki sanitarne, szczególnie gdy chodzi o domki kempingowe, w Sławie brak bowiem jeszcze odpowiedniego uzbrojenia kanalizacyjnego dla tych domków.

Program kursu dostosowany został do najżywoźniejszych potrzeb terenu. Chodziło o przygotowanie kadr, które zaznajomiwszy się z wiedzą o Ziemi Lubuskiej stałyby się nosicielami i szerzycielami wiedzy tej w środowiskach swego zamieszkania. TRZZ i LTK liczyły także na to, że dzięki kursowi zdołają powiększyć szeregi swych aktywistów w terenie.

Organizatorzy dążyli do tego, aby uczestnicy zdobyli na kursie jak najwszechstronniejszą wiedzę o Ziemi Lubuskiej, a także zapoznali się z problematyką sąsiednich regionów oraz z poczynaniami rewizjonistów zachodnoniemieckich. Program, który ilustruje poniżej podany szczegółowy plan zajęć z nazwiskami prelegentów i tematami wykładów, próbował po raz pierwszy po naszym powrocie na Ziemię Lubuską podać syntetycznie, według dzisiejszego stanu całokształt wiedzy o niej. Na problematykę historyczną przeznaczono około 66% godzin wykładowych, na problematykę współczesną około 34%. Stosunek ten wydaje się niesłuszny. W przyszłości należałoby dążyć do większej równowagi w tym względzie. Przemawiają za tym obecne potrzeby, jak również zwiększenie zainteresowania aktualną sytuacją i przyszłością Ziemi Lubuskiej, co znajdowało niejednokrotnie wyraz w dyskusjach, szczególnie w ożywionej dyskusji, jaką wywołał wykład mgra Krzyżaniaka, który wyczerpująco naświetlił obecny stan gospodarki woj. zielonogórskiego, a także zapoznał słuchaczy z jego planami rozwojowymi na najbliższą przyszłość i na całe najbliższe piętnastoletcie. A oto plan zajęć Studium:

Data	Ilość godzin	Temat	Wykładowca	Skąd?
6. 8.	1	Znaczenie badań regionalnych dla rozwoju nauki	prof. dr Michał Szczaniecki	Poznań
6. 8.	1	Regiony historyczne woj. zielonogórskiego	prof. dr Michał Szczaniecki	Poznań
7. 8.	3	Środowisko geograficzne woj. zielonogórskiego	mgr Bronisława Prokopek	Z. Góra
7. 8.	3	Przyroda Ziemi Lubuskiej	doc. dr Halina Szafran	Poznań
8. 8.	3	Etnografia Ziemi Lubuskiej	mgr Stanisław Błaszczyk	Poznań
8. 8.	2	Badania językoznawcze na Ziemi Lubuskiej	mgr Monika Gruchmanowa	Poznań
9. 8.	3	Badania socjologiczne w woj. zielonogórskim	dr Zygmunt Dulczewski	Poznań
9. 8.	1	Pamiętniki nauczycieli z woj. zielonogórskiego jako materiał socjologiczny	mgr Andrzej Kwilecki	Poznań
9. 8.	2	Pradzieje Ziemi Lubuskiej	mgr Edward Dąbrowski	Z. Góra
10. 8.	2	Ziemia Lubuska w okresie 963—1250	mgr Władysław Korcz	Z. Góra
10. 8.	1	Informacja o przeszłości Łużyc i sytuacji obecnej na Łużycach	dr Alojzy Matyniak	Wrocław
10. 8.	1	Ziemia Lubuska na tle procesu formowania się Słowiańszczyzny	mgr Stanisław Jasnosz	Wrocław
10. 8.	2	Związki Ziemi Lubuskiej z Wielkopolską i Śląskiem we wczesnym średniowieczu	mgr Stanisław Jasnosz	Wrocław
10. 8.	2	Z zagadnień niemcoznawczych — ekonomika Niem. Republiki Federalnej	mgr Zdzisław Nowak	Poznań
11. 8.	2	Problematyka Nowej Marchii	mgr Wiktor Fenrych	Poznań
11. 8.	2	Problematyka śląska	doc. dr Kazimierz Orzechowski	Wrocław
11. 8.	2	Problematyka wielkopolska	doc. dr Jerzy Topolski	Poznań

Data	Ilość godzin	Temat	Wykładowca	Skąd?
12. 8.	2	Walka o polskość Ziemi Lubuskiej do końca XVIII w.	mgr Władysław Korcz	Z. Góra
12. 8.	2	Zagadnienie niemieckiej mniejszości narodowej w b. zaborze pruskim	dr Alfred Kucner	Z. Góra
12. 8.	2	Niemiecko-polska walka gospodarcza w XIX i XX w.	dr Alfred Kucner	Z. Góra
13. 8.	2	Architektura i sztuka na Ziemi Lubuskiej	mgr Jan Muszyński	Z. Góra
13. 8.	2	Walka o polskość Z. L. w okresie dwudziestolecia	Wiesław Sauter	Z. Góra
13. 8.	2	Wrażenia z podróży do Chin	dyr. Jan Engel	Z. Góra
14. 8.	6	Rozwój gospodarczy woj. zielonogórskiego	mgr Zbigniew Krzyżaniak	Z. Góra
15. 8.	2	Zagadnienia pracy kulturalno-oświatowej wśród dorosłych na Z. L.	dyr. Jan Engel	Z. Góra
15. 8.	2	Działalność LTK i jego współpraca z innymi organizacjami	mgr Wiesław Sauter	Z. Góra
15. 8.	1	Działalność Klubu Filmowego i Sekcji Wydawniczej LTK	dyr. Jan Engel	Z. Góra
16. 8.		Wycieczka: Śląska Śląska — Wschowa — Głogów — Bytom Odrzański — Nowa Sól — Śląska Śląska		
17. 8.	3	Ideologiczne i polityczne aspekty rewizjonizmu niemieckiego	Tadeusz Kajan	Z. Góra
17. 8.	1	Turystyczno-krajoznawcze walory Ziemi Lubuskiej	mgr Władysław Korcz	Z. Góra
18. 8.		Zakończenie kursu		Z. Góra

Warto podkreślić, że wszyscy prawie prelegenci terminowo przybyli na wykłady, a tylko doc. dr Kostrzewski i mgr Zbigniew Szumowski z ważnych i uzasadnionych przyczyn nie mogli przyjechać.

Z największą pomocą pospieszyło dzięki życzliwości prof. Szanieckiego poznańskie środowisko naukowe wypełniając 33% wykładów: 6 godzin (10%) dał Wrocław, Zielona Góra — 56%.

Jak ocenili słuchacze wartość wykładów? Ocena ich wyrażona w ankiecie końcowej wydaje się słuszna. Prelekcje miały różnorodny charakter: jedne ściśle naukowy, inne popularnonaukowy. Jedne wygłoszone były w sposób budzący ogólne zainteresowanie, inne, choć zawierały duży ładunek naukowy, traciły swą atrakcyjność przez niewłaściwe ich wygłoszenie. Niektóre wykłady, aczkolwiek nieraz

bardzo wartościowe pod względem naukowym, zawierające często cenny dorobek naukowy prelegentów, nie spełniły w stosunku do uczestników swego zadania albo ze względu na zbytnią drobiazgowość, albo z powodu zupełnego pomijania związków omawianego zagadnienia z Ziemią Lubuską, o co chodziło inicjatorom kursu.

Po wysłuchaniu wszystkich prelekcji nasuwał się nieodparcie wniosek, że w ciągu 15 lat dzielących nas od chwili odzyskania Ziemi Lubuskiej — wiedza o niej pogłębiła się i pogłębia się nadal niesłychanie szybko; prelegenci dysponują coraz to bogatszymi, nowymi materiałami, nie opierają się wyłącznie na nie zawsze rzetelnych źródłach niemieckich, dzięki czemu zdobywamy coraz bardziej zbliżony do prawdy obraz zarówno przeszłości, jak i obecnej sytuacji na tym terenie.

Następny kurs, o którym się już mówi teraz, planowany na rok 1960 w podobnie atrakcyjnej miejscowości — np. w Łagowie — z pewnością świadczyć będzie znowu o dalszym rozwoju wiedzy o Ziemi Lubuskiej.

W kursie uczestniczyły nieprzerwanie 82 osoby (początkowo 88, ale 6 musiało wyjechać), w tym 10 osób jako goście zaproszeni z województwa łódzkiego, bydgoskiego i poznańskiego. Aż 60% uczestników rekrutowało się spośród nauczycielstwa. Gdy chodzi o układ terytorialny, to każdy powiat woj. zielonogórskiego miał na kursie swych delegatów. Udział w wykładach był prawie zawsze stuprocentowy, a ożywione, rzeczowe dyskusje dobrze świadczyły o poziomie i zainteresowaniach uczestników.

Wiesław Sauter (Zielona Góra)

II STUDIUM POMORZOZNAWCZE W KOSZALINIE

Kontynuując dzieło rozpoczęte w r. 1958, Rada Okręgu Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich w Koszalinie zorganizowała ze współudziałem Oddziałów Polskiego Towarzystwa Historycznego w Słupsku, Złotowie, Szczecinku i Koszalinie, drugie z kolei Studium Pomorzoznawcze w Koszalinie w dniach od 2—22 sierpnia br. Kierownictwa naukowego dostarczył ośrodek poznański. Kuratorem Studium był jego zesłoroczny kierownik naukowy doc. dr Kazimierz Ślaski, kierownik archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Funkcje sekretarza naukowego sprawował mgr Witold Maisel, aspirant Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Ośrodek poznański dostarczył też największej ilości wykładowców (10 osób). Siedmiu wykładowców pochodziło z woj. koszalińskiego. Ośrodki: toruński i warszawski dostarczyły po pięciu wykładowców, ośrodek szczeciński dwóch, ośrodek krakowski i gdyński po jednym. Kierownikiem administracyjnym Studium był p. S. Napierała z Prezydium WRN w Koszalinie. Podkreślenia wymaga życzliwe ustosunkowanie się do Studium przedstawicieli partii i obydwu prezydiów rad narodowych — Wojewódzkiej i Miejskiej — w Koszalinie. Celem Studium było zapoznanie jego słuchaczy z przeszłością Pomorza Zachodniego, a także z jego problemami współczesnymi. Wobec tego, że według założeń programowych słuchaczami byli w głównej mierze nauczyciele szkół podstawowych i średnich (w niewielkim procencie pracownicy bibliotek, muzeów i archiwów) celem dalszym Studium było przekazanie tych wiadomości za pośrednictwem słuchaczy szerokim rzeszom młodzieży, a także starszego społeczeństwa. Trzecim celem było zachęcenie części słuchaczy do podjęcia badań regionalnych.

Słuchacze rekrutowali się w przeważającej części z terenu województw nadmorskich: koszalińskiego i szczecińskiego, co jest zjawiskiem zrozumiałym wobec regionalnego charakteru Studium. Ci właśnie słuchacze w największym stopniu odczuwają w codziennej pracy zawodowej brak wiadomości o Pomorzu Zachodnim i oni też wynieśli najwięcej korzyści z udziału w zajęciach Studium. Pośród stu uczestników Studium znalazła się też znaczna grupa osób z województw central-

nych Polski. Z woj. kieleckiego np. przyjechało 12 osób, co spowodowane zostało bliską współpracą łączącą Rady Okręgu TRZZ w Koszalinie i w Kielcach. Ponadto w Studium wzięły udział po dwie osoby z województw: warszawskiego, łódzkiego i poznańskiego. Program wykładów ułożony został na podstawie wytycznych uchwalonych na początku roku przez Radę Naukową Studium. W porównaniu z programem I Studium wytyczne te zalecały zwiększenie ilości problematyki dziewiętnasto- i dwudziestowiecznej, zwiększenie ilości godzin wykładów o sprawach morskich i sprawach wybrzeża, wreszcie zwiększenie ilości wykładów z dziedziny socjologii i demografii. Postulaty te uwzględniono przez odpowiednie zwiększenie ilości godzin wykładów, bądź przez wprowadzenie wykładów z dyscyplin, które nie były reprezentowane na Studium ubiegłorocznym. Tylko realizacja trzeciego postulatu nie mogła doznać zupełnego uwzględnienia na skutek niespodziewanej choroby jednego z wykładawców.

Zmianie uległa również organizacja wykładów. O ile bowiem w roku ubiegłym wszyscy słuchacze zobowiązani byli do wysłuchania wszystkich wykładów, o tyle w roku bieżącym ogół wykładów podzielono na dwie zasadnicze grupy. Pierwsza, w ilości 80 godzin, obejmowała wykłady kursu ogólnego, których zobowiązani byli wysłuchać wszyscy uczestnicy Studium. Kurs ogólny obejmował takie zagadnienia, jak: zasady badań regionalnych (prof. dr S. Herbst), dalej cykl wykładów historycznych, na który złożyły się — dzieje Pomorza Zachodniego (doc. dr J. Mitkowski), ze szczególnym uwzględnieniem niektórych jego ziem (mgr A. Czacharowski), dzieje gospodarcze (dr B. Zientara), dzieje wojskowe (prof. dr S. Herbst), geografie historyczną Pomorza Zachodniego (doc. dr K. Ślaski), problematyka stosunków polsko-niemieckich aż do czasów najnowszych (prof. dr W. Jakóbczyk i mgr W. Walczak), przedstawienie tak kapitalnych dla Pomorza Zachodniego zjawisk, jak „Landflucht” i „Ostflucht”, oraz związane z nimi sprawy portów i przemysłu (mgr B. Dopierała). Tu także wymienimy wykłady o ruchu robotniczym na Pomorzu Zachodnim w okresie międzywojennym (mgr B. Dopierała) i o przemianach etnicznych, jakie miały miejsce na Pomorzu Zachodnim (doc. dr K. Ślaski). Wreszcie cykl wykładów informujących o problematyce morskiej takich, jak nautologia (mgr W. Drapella) i dzieje żeglugi polskiej (prof. dr W. Kowalenko). Czasów nowszych i najnowszych dotyczyły wykłady o aktualnych zagadnieniach polityki kulturalnej (dyr. dep. Min. Kultury i Sztuki, Kałuźny), o walkach I Armii Wojska Polskiego na Pomorzu Zachodnim w r. 1945 (plk dypl. kand. nauk A. Jasiński i ppłk dypl. E. Jadziak), o perspektywach rozwojowych woj. koszalińskiego (mgr Jędrzejczak — wiceprzewodniczący WKPG — Koszalin) oraz o zamierzeniach wydawniczych regionu koszalińskiego (p. Hudymowa, dyr. Biblioteki Wojew. w Koszalinie).

Drugą grupę stanowiły wykłady, odbywające się w czterech sekcjach specjalistycznych: historii sztuki, historii kultury materialnej, geograficzno-ekonomicznej oraz niemcoznawczej — w ilości po 20 godzin w każdej sekcji. Słuchacze sekcji historii sztuki wysłuchali systematycznego, bogato ilustrowanego przeżroczami wykładu o historii architektury, malarstwa i rzeźby doby romańskiej, gotyckiej, renesansowej, barokowej i klasycystycznej na Pomorzu Zachodnim (mgr Z. Fafiusowa) i o aktualnych problemach konserwatorskich woj. koszalińskiego (mgr inż. Ptaszyński). Wzięli oni także udział w dwudniowej wycieczce autobusami, w czasie której mieli możliwość obejrzenia zabytków regionu. Wykłady te wzbudziły ogromne zainteresowanie wśród słuchaczy, ponieważ dały im syntetyczny przegląd zagadnień.

Wykłady, wygłoszone na sekcji historii kultury materialnej, zapoznały słuchaczy z zagadnieniami etnografii Pomorza Zachodniego (dr T. Wróblewski) z zamieszkującymi te ziemie grupami etnicznymi (mgr R. Kukier), z dialektami, jakimi się te grupy posługują (dr Z. Sobierajski), wreszcie z problemami ochrony zabytków kultury i sztuki ludowej (prof. dr M. Znamierowska-Prüfferowa). Znajomość tych

zagadnień, ze względu na wykonywany przez większość słuchaczy zawód, ma dla nich doniosłe znaczenie praktyczne.

W sekcji geograficzno-ekonomicznej, do której należała także problematyka socjologiczna, omówiono geografję fizyczną (prof. dr R. Galon), geologię i złoża surowcowe Pomorza Zachodniego (mgr A. Wilczyński), a także zapoznano słuchaczy z wynikami analizy socjologicznej roli nauczycieli w świetle pomników nauczycieli-osadników na Pomorzu Zachodnim (mgr A. Kwilecki).

W ramach sekcji niemcoznawczej przedstawione zostały problemy gospodarcze, społeczne i polityczne NRD (mgr Z. Szumowski), ekonomia NRF (mgr Z. Nowak), rewizjonizm zachodniemiecki (mgr J. Sobczak), sprawy mniejszości polskiej w Niemczech w okresie międzywojennym (prezes PTH, Złotów, p. Jan Kocik) oraz zagadnienie szkolnictwa polskiego na Pomorzu Zachodnim w tym samym okresie (mgr K. Trzebiatowski).

Wskutek choroby referentów nie odbyły się wykłady z dziedziny archeologii i demografii Pomorza Zachodniego. Wysłuchano natomiast podczas wycieczki do Szczecinka, ilustrowanego barwnym filmem, wykładu o Finlandii mgr inż. J. Macichowskiego, posła na sejm PRL. W czasie tej wycieczki uczestnicy zwiedzili prowadzone w Szczecinku przez p. Stafińskiego interesujące prace wykopaliskowe na wzgórzu nad jeziorem, które doprowadziły do odkrycia fundamentów kościoła klasztorowego. Zwiedzono też budującą się fabrykę płyt wiórowych w tym mieście.

Oprócz niewątpliwych zysków natury naukowej Studium przyniosło słuchaczom szereg dodatkowych korzyści. Uczestnicy Studium bowiem mieli możliwość nawiązania bezpośrednich kontaktów naukowych i korzystania z różnych rozrywek kulturalnych (kierownictwo administracyjne Studium urządzało kilka razy w tygodniu wycieczki do kin, teatrów, na imprezy rozrywkowe), których w tych rozmiarach pozbawieni byli w miejscach swego stałego pobytu i pracy zawodowej.

Studium gościło też red. Mikkego z „Trybuny Ludu”, który w czasie zorganizowanego dla Studium wieczoru autorskiego, zapoznał słuchaczy z interesującymi próbami swego talentu pisarskiego. Innym razem mieli uczestnicy Studium możliwość zapoznania się ze szkicami historycznymi dotyczącymi Pomorza Zachodniego, referowanymi przez prof. Zarembe z Kielc, który zbiera materiały do monografii Ziemi Koszalińskiej. Podsumowując wyniki II Studium Pomorzoznawczego warto podnieść nasuwające się problemy natury programowej w wypadku, gdyby przedsięwzięcie to miało być kontynuowane. W szczególności chodziłoby o zorganizowanie kilkustopniowego i kilkuletniego zarazem programu i wprowadzenie prac i egzaminów końcowych. Do rozważenia pozostaje kwestia utrzymania czy też zniesienia podziału wykładów na ogólne i specjalistyczne (w sekcjach) jak również sprawę ewentualnego rozszerzenia problematyki wykładów także na Pomorze Gdańskie i Mazury.

Witold Maisel (Poznań)